

Näringsutskottets betänkande 2018/19:NU11

Mineralpolitik

Sammanfattning

Utskottet föreslår ett tillkännagivande till regeringen med anledning av motionsyrkanden om tillståndprocesser. Enligt utskottet bör regeringen snarast vidta nödvändiga åtgärder för att förenkla och förkorta tillståndprocesserna för gruv- och mineralnäringen och därefter återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka åtgärder som har vidtagits.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden. Yrkandena rör bl.a. vissa miljö- och ersättningsfrågor, markägares rättigheter, utvinning av fossila energitillgångar och utvinning av uran. Utskottet hänvisar bl.a. till gällande bestämmelser och pågående arbete på flera områden.

I betänkandet finns tio reservationer (S, M, SD, C, V, KD, L, MP). I en reservation (S, V, L, MP) förordas att riksdagen inte ska göra ett tillkännagivande.

Behandlade förslag

Ett trettiotal yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2018/19.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Utskottets överväganden.....	6
Inledning.....	6
Tillståndsprocesser	7
Motionerna.....	7
Vissa kompletterande uppgifter	7
Utskottets ställningstagande.....	9
Vissa miljö- och ersättningsfrågor m.m.....	10
Motionerna.....	10
Vissa kompletterande uppgifter	12
Utskottets ställningstagande.....	20
Markägares rättigheter.....	21
Motionerna.....	21
Vissa kompletterande uppgifter	22
Utskottets ställningstagande.....	24
Utvinning av fossila energitillgångar.....	24
Motionerna.....	24
Vissa kompletterande uppgifter	26
Utskottets ställningstagande.....	29
Utvinning av uran.....	30
Motionerna.....	30
Vissa kompletterande uppgifter	31
Utskottets ställningstagande.....	31
Reservationer	33
1. Tillståndsprocesser, punkt 1 (S, V, L, MP)	33
2. Vissa miljö- och ersättningsfrågor m.m., punkt 2 (M).....	34
3. Vissa miljö- och ersättningsfrågor m.m., punkt 2 (SD).....	35
4. Vissa miljö- och ersättningsfrågor m.m., punkt 2 (V)	36
5. Vissa miljö- och ersättningsfrågor m.m., punkt 2 (KD)	38
6. Markägares rättigheter, punkt 3 (M, C, KD)	39
7. Vissa frågor om utvinning av olja och gas, punkt 4 (V)	40
8. Vissa frågor om utvinning av olja och gas, punkt 4 (KD)	41
9. Nationellt förbud mot frackning, punkt 5 (V, KD)	42
10. Utvinning av uran, punkt 6 (SD)	43
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	44
Motioner från allmänna motionstiden 2018/19	44

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Tillståndsprocesser

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen snarast bör vidta nödvändiga åtgärder för att förenkla och förkorta tillståndsprocesserna för gruv- och mineralnäringen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2018/19:157 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 4 och

2018/19:2783 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 33 och avslår motion

2018/19:1987 av Per-Arne Håkansson m.fl. (S).

Reservation 1 (S, V, L, MP)

2. Vissa miljö- och ersättningsfrågor m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:157 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkandena 5–7,

2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkande 21,

2018/19:1732 av Mats Green (M),

2018/19:2310 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 3,

2018/19:2332 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 5, 8 och 11,

2018/19:2559 av Ulrika Heie (C),

2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkandena 46 och 47 samt

2018/19:2891 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 16.

Reservation 2 (M)

Reservation 3 (SD)

Reservation 4 (V)

Reservation 5 (KD)

3. Markägares rättigheter

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:1262 av Margareta Cederfelt (M),

2018/19:2219 av Linda Ylivainio (C) och

2018/19:2783 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkandena 31 och 32.

Reservation 6 (M, C, KD)

4. Vissa frågor om utvinning av olja och gas

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:128 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 2,

2018/19:172 av Tuve Skånberg (KD),

2018/19:392 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 14 och 15,

2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 20 och

2018/19:2778 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 1–3.

Reservation 7 (V)

Reservation 8 (KD)

5. Nationellt förbud mot frackning

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:128 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 1,

2018/19:2408 av Anders Åkesson och Sofia Nilsson (båda C),

2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 7 och

2018/19:2778 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 4.

Reservation 9 (V, KD)

6. Utvinning av uran

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:157 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 8,

2018/19:1340 av Jan R Andersson (M) och

2018/19:1738 av Edward Riedl (M).

Reservation 10 (SD)

Stockholm den 2 maj 2019

På näringsutskottets vägnar

Carl-Oskar Bohlin

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carl-Oskar Bohlin (M), Helene Hellmark Knutsson (S), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Mattias Bäckström Johansson (SD), Monica Haider (S), Birger Lahti (V), Mathias Tegnér (S), Camilla Brodin (KD), Åsa Eriksson (S), Arman Teimouri (L), Eric Palmqvist (SD), Lorentz Tovatt (MP), Peter Helander (C), Charlotte Quensel (SD), Per Schöldberg (C) och Åsa Hartzell (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet 35 motionsyrkanden om mineralpolitiska frågor från den allmänna motionstiden 2018/19.

Utskottets överväganden

Inledning

Ur ett mineralpolitiskt perspektiv kan den svenska berggrunden sägas bestå av två typer av mineraler: markägarmineraler och koncessionsmineraler. Markägarmineral utgör mer än 99 procent av berggrunden. Som beteckningen indikerar tillhör dessa mineral markägaren. De flesta markägarmineraler är relativt lätta att finna, och vid utvinning upplåts marken av markägaren genom avtal. Exempel på markägarmineral är kalksten och kvarts. Självva utvinningen regleras genom miljöbalken.

Minerallagen (1991:45) omfattar s.k. koncessionsmineraler, dvs. mineraler som är industriellt intressanta, som förekommer i Sverige i en sådan omfattning att utvinningen är meningsfull och som kräver systematisk undersökning för att kunna påvisas. Bland de mineraliska ämnen som betecknas som koncessionsmineraler, och som alltså omfattas av bestämmelserna i minerallagen, ingår även olja, gasformiga kolväten (exempelvis naturgas och därmed även den under de senaste åren omtalade skiffergasen) och diamant. Bestämmelserna när det gäller koncessionsmineraler utgår från ett gemensamt nationellt intresse av gruvhantering och mineralindustri. Syftet med minerallagen är att reglera tillståndsgivningen så att en från allmän synpunkt ändamålsenlig undersökning och utvinning kan genomföras. Samtidigt ska konkurrerande markanvändning och andra motstående intressen prövas.

Enligt minerallagen krävs tillstånd dels för ensamrätt till undersökningar (prospektering), dels för bearbetning. Bergmästaren beviljar undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner samt utövar tillsyn enligt lagen. Bergmästaren utses av regeringen och leder Bergsstaten. Bergsstaten, som grundades 1637, är sedan 2013 en organisatorisk enhet inom myndigheten Sveriges geologiska undersökning (SGU).

För undersökningsarbeten och gruvdrift gäller särskilda processer och prövningar enligt både minerallagen och andra lagar, främst miljöbalken.

Tillståndprocesser

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen snarast bör vidta nödvändiga åtgärder för att förenkla och förkorta tillståndprocesserna för gruv- och mineralnäringen och därefter återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka åtgärder som har vidtagits, och tillkännager detta för regeringen.

Jämför reservation 1 (S, V, L, MP).

Motionerna

Per-Arne Håkansson (S) anför i motion 2018/19:1987 att Bergsstatens beslut om undersökningstillstånd i flera fall har visat sig förbli gällande under långa överklagandeprocesser eftersom ett utfärdat tillstånd gäller tills det upphävs eller löper ut. Eftersom ett undersökningstillstånd inte är direkt verkställbart innebär det också att en överinstans inte kan inhibera ett sådant beslut. Motionären menar att beslutet i praktiken inte är överklagbart eftersom överklagandeprocessen kan ta längre tid än tillståndets giltighet.

I kommittémotion 2018/19:2783 av Lars Hjalmered m.fl. (M) anføres att viktiga investeringar uteblir i gruv- och mineralnäringarna på grund av långa och krångliga tillståndprocesser. Motionärerna anser därför att regeringen bör utreda och återkomma till riksdagen med konkreta förslag på hur man kan förkorta handläggningstider och förenkla tillståndprocesser för gruv- och mineralnäringen. Regeringen bör granska alla möjliga alternativ för att åstadkomma detta. Ett exempel skulle, enligt motionen, kunna vara att Bergsstaten ansvarar för hela processen (yrkande 33).

I kommittémotion 2018/19:157 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) föreslås att regeringen inför en s.k. one-stop shop för tillståndprocessen när det gäller gruvor. Det innebär att en myndighet får i uppdrag att koordinera processen och är den enda parten som ställer frågor till de tillståndssökande gruvbolagen. Motionärerna föreslår dessutom att regeringen får i uppdrag att i övrigt se över tillståndprocessen för nya gruvor och återkomma till riksdagen med förslag på förbättringar (yrkande 4).

Vissa kompletterande uppgifter

Bakgrund

Mineralstrategin

Den svenska mineralstrategi som lades fram 2013 av den dåvarande regeringen hade som övergripande vision att skapa tillväxt i hela landet genom ett långsiktigt hållbart användande av landets mineralresurser, i samklang med miljö-, natur- och kulturvärden. Det åtgärdsprogram som kopplades till

strategin slutfördes under 2017 när de sista rapporter som tagits fram inom ramen för programmet redovisades. Bland dessa fanns rapporter om en effektivare miljötillståndsprövning av gruvor och täkter med kortare handläggningstider. Dessa rapporter har därefter förts in som underlag i utredningen Anpassad miljöprövning för en grön omställning (Ds 2018:38) som redovisades hösten 2018 (se mer om denna utredning nedan).

Uppdaterad vägledning för prövning av gruvor

I januari 2017 redovisade SGU att myndigheten i samråd med Naturvårdsverket och Länsstyrelsen i Västerbotten hade uppdaterat Vägledning för prövning av gruvverksamhet (SGU-rapport 2016:23) som myndigheten publicerade för första gången 2013. Syftet med uppdateringen är att ytterligare förbättra möjligheterna till en korrekt och effektiv prövning av gruvverksamhet.

I vägledningen redovisas de lagar och förordningar som ligger till grund för prövning av gruvverksamhet. Vägledningen är sammanställd för att vara till hjälp för både verksamhetsutövare, myndigheter och markägare och kan användas som en uppslagsbok av alla med intresse för Sveriges gruvnäring.

Utredning om effektivare miljötillståndsprocesser

I januari 2018 tillsatte Regeringskansliet en utredare med uppdrag att se över miljöprövningen av exempelvis stålindustri, livsmedelsindustri, vindkrafts- eller gruvverksamhet. Syftet med utredningen var att undersöka om miljöprövningen fungerar på ett sätt som främjar investeringar som driver teknik- och metodutvecklingen mot minskad miljöpåverkan. Utredningsuppdraget redovisades till Regeringskansliet i oktober 2018 i promemorian Anpassad miljöprövning för en grön omställning (Ds 2018:38).

I promemorian konstateras bl.a. att tidigare effektiviseringar av införandet av ändringstillstånd får betraktas som framgångsrika och har bidragit till en effektivare och mer ändamålsenlig miljöprövningsprocess. Vidare föreslår utredaren att den bestämmelse som gör det möjligt att anmäla ändringar av miljötillstånd ska förtydligas.

Utredaren har även tittat på möjligheten att införa en s.k. grön gräddfil. Utredarens slutsats är att det med nuvarande prövningsorganisation och miljölagstiftningens systematik inte vore ändamålsenligt med ett förtursförfarande för vissa mål och ärenden.

Utredaren pekar också ut att tydliga mål för handläggningstider för miljöprövningsdelegationer och mark- och miljödomstolar, under vissa förutsättningar, kan bidra till en skyndsammare handläggning utan att miljöskyddet försämras.

Avslutningsvis föreslår utredningen att en utökad möjlighet att anmäla ändringar av tillståndsgivna miljöfarliga verksamheter ses över för att underlätta genomförandet av miljöförbättrande åtgärder, samt att en e-tjänst för ansökan om tillstånd införs för att underlätta miljöstillståndsprövningen.

Promemorian bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Tidigare riksdagsbehandling

De tillståndsprocesser och därtill knutna ofta utdragna handläggningstider som förknippas med en gruvetablering har varit föremål för olika motionsförslag under de senaste åren, senast våren 2018 (bet. 2017/18:NU10). Utskottet avstyrkte vid detta tillfälle samtliga motionsyrkanden bl.a. med hänvisning till pågående arbete. I betänkandet fanns en gemensam reservation från företrädare i utskottet för Moderaterna, Centerpartiet, Kristdemokraterna och Liberalerna.

När det gäller myndigheternas handläggningstider mer generellt kan nämnas att riksdagen våren 2018 riktade ett tillkännagivande till regeringen om att den bör bedriva ett fortsatt arbete för att förkorta handläggningstider på myndigheter (bet. 2017/18:NU12). Utskottet anförde bl.a. att många företag upplever att regelverk är krångliga, att mycket tid går åt till administration och att handläggningstiderna inte har förändrats. Utskottets uppfattning var att detta kan vara såväl ett konkurrenskraftsproblem som en tröskel för företag att starta eller växa. Utskottet framhöll bl.a. att det ser regeringens åtgärder som lovvärda men att arbetet inte bedrivs i tillräckligt snabb takt. Enligt vad utskottet anförde är tid en central parameter ur ett företagsperspektiv och därmed också centralt när det kommer till hur utfästelser till företag utformas. I arbetet med att förenkla för företag och minska myndigheters handläggningstider ansåg utskottet därför att det är viktigt att företagare får information om hur lång handläggningstiden är på myndigheter. Företrädare för Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet i utskottet reserverade sig mot beslutet om ett tillkännagivande.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet framhålla att Sverige är i behov av en aktiv mineralpolitik som syftar till att stärka konkurrenskraften i svensk gruv- och mineralnäring. På så sätt kan Sverige behålla och förstärka sin position som EU:s ledande gruvland. Sveriges mineraltillgångar ska nyttjas på ett långsiktigt hållbart sätt, med beaktande av ekologiska, sociala och kulturella dimensioner så att natur- och kulturmiljöer bevaras och utvecklas. En konkurrenskraftig gruvnäring skapar arbetstillfällen och därmed också förutsättningar för en levande landsbygd. Det handlar inte om arbetstillfällen bara i gruvan utan också i livsmedelsaffären, på hotellet och där vägar byggs och infrastruktur förbättras.

För att stärka den svenska gruv- och mineralnäringen vill utskottet understryka att enklare, kortare och mer förutsebara tillståndsprocesser för gruvverksamhet är av särskild vikt. Dessa processer måste vara utformade på ett sådant sätt att de inte i onödan hindrar, försenar eller fördyrar investeringar som moderniserar verksamheter och skapar jobb och tillväxt. Tillståndsprocesserna är i dag dessvärre långsamma och utdragna och dessutom spridda på flera olika myndigheter.

Mot denna bakgrund ser utskottet naturligtvis positivt på att regeringen, efter flera tillkännagivanden från riksdagen, under 2018 tillsatte en utredning med uppdrag att se över möjligheterna till effektivare miljötillståndsprocesser. Utskottet noterar att uppdraget redovisades för regeringen hösten 2018 i promemorian Anpassad miljöprövning för en grön omställning (Ds 2018:38). Dessvärre har ännu inga konkreta förslag presenterats. Eftersom problemen med långsamma och utdragna tillståndsprocesser fortfarande inte är lösta ser utskottet det som angeläget att riksdagen påtalar för regeringen att den skyndsamt bör överväga och vidta de åtgärder som behövs för att komma till rätta med nämnda problematik. Utskottet vill i sammanhanget särskilt framhålla möjligheten att ge en myndighet, exempelvis SGU (Bergsstaten), i samråd med andra berörda myndigheter ansvar för hela tillståndsprocessen.

Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen att den snarast bör vidta nödvändiga åtgärder för att förenkla och förkorta tillståndsprocesserna för gruv- och mineralnäringen och därefter återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka åtgärder som har vidtagits.

Vid ett sådant beslut från riksdagen får motionerna 2018/19:157 (SD) och 2018/19:2783 (M) anses bli tillgodosedda i berörda delar och tillstyrks i dessa delar. Motion 2018/19:1987 (S) avstyrks.

Vissa miljö- och ersättningsfrågor m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som bl.a. rör vissa miljö- och ersättningsfrågor. Utskottet hänvisar främst till pågående arbete och gällande bestämmelser .

Jämför reservation 2 (M), 3 (SD), 4 (V) och 5 (KD).

Motionerna

I kommittémotion 2018/19:2891 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) framförs att det vid en ansökan om bearbetning görs en lönsamhetsbedömning om en fyndighet har ekonomisk bärkraft. Motionärerna menar att dagens system inte är tillräckligt och innebär en risk att tillstånd ges till en verksamhet som inte blir ekonomiskt bärkraftig eftersom avfallshanteringskostnader inte inkluderas i bedömningen. Det riskerar att leda till att gruvverksamheten inte har tillräckliga resurser att hantera sitt avfall. I motionen begärs därför att regeringen gör en översyn av systemet (yrkande 16).

En betydande del av Sveriges välstånd har under hundratals år baserats på brytning och förädling av metall och mineraler, sägs det inledningsvis i motion 2018/19:1732 av Mats Green (M). Motionären anser att dagens mineralersättning kan betraktas som obetydlig eftersom de som främst drabbas och får hantera konsekvenser av, kostnader för och miljöförstöring efter utvinningen – berörda kommuner och regioner – inte får någon del av ersättningen.

Motionären menar att detta förhållande bör ändras och att man då bör titta på framgångsrika exempel utomlands.

I kommittémotion 2018/19:157 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) framförs att Sverigedemokraterna är positiva till gruvnäringen och vill stimulera och bidra till dess tillväxt på flera sätt. För att främja gruvnäringen anser motionärerna att staten över tid bör avsätta mer resurser för riktad geovetenskaplig grundforskning och tillämpad forskning (yrkande 5). I motionen anförs även att det är rimligt att värdet av mineraltillgångarna kommer medborgarna till del, och motionärerna vill därför reformera mineralersättningen (yrkande 6). Mineralersättningen bör enligt motionen tas ut med totalt 5 procent, att jämföra med dagens 2 promille. Markägarens andel bör kvarstå på dagens nivå medan resterande del ska tillfalla staten. I motionen framförs vidare att industriverksamhet i allmänhet och gruvindustri i synnerhet medför ingrepp i naturen. Sådana ingrepp orsakade av mineralutvinning ska efterbehandlas till en god miljöstandard när gruvbrytningen har upphört, vilket bl.a. kan medföra kostsamma marksaneringsinsatser. En lösning som motionärerna förordar är att bearbetningskoncessionen villkoras med att koncessionshavaren löpande avsätter medel som ska kunna täcka de sanerings- och återställningskostnader som bedöms återstå när verksamheten är avslutad (yrkande 7).

I motion 2018/19:2559 pekar Ulrika Heie (C) på de möjliga negativa konsekvenser för miljön som den tidigare uranbrytningen i området utanför Häggum i Skövde kommun kan leda till. Motionären menar att regeringen därför skyndsamt bör se över hur det framtida ansvaret för miljökontrollen i området kan säkras.

Gruvbrytning innebär stor påverkan på miljön, och redan prospekteringar och provborrningar kan medföra negativa effekter på naturvärden och renskötsel. Elin Segerlind m.fl. (V) anför i kommittémotion 2018/19:669 att en gruva eller ett kalkbrott medför en stor negativ påverkan på närliggande naturvärden. I motionen anförs att Bergsstaten inte ska kunna bevilja undersökningstillstånd i områden som är klassade som naturreservat, Natura 2000-områden eller världsarvsområden.

I kommittémotion 2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) anförs att staten har kostnader för att sanera efter gruvbolagens mineralutvinning och att Sverige har en, i jämförelse med andra länder, låg mineralersättning, där heller inte eventuella kostnader för sanering finns med. Därför bör mineralersättningen enligt motionärerna ses över så att den också tar hänsyn till behovet av finansiering av mark- och vattensaneringsåtgärder efter gruvbrytning (yrkande 46). I motionen anförs vidare att det finns behov av återställning av mark även i de fall när endast prospektering har genomförts. Bland annat är det enligt motionärerna viktigt att inte kvarlämnade borrhål läcker ut gifter eller utgör en risk för skada på människor eller djur. Motionärerna menar att kraven på och uppföljningen av återställning efter prospektering därför bör skärpas (yrkande 47).

Emma Hult (MP) framhåller i motion 2018/19:2310 att den planerade gruvan vid Norra Kärr utanför Gränna tydliggör att gruvindustrin bör leva upp

till högre miljökrav. Motionären anför att minerallagstiftningen bör moderniseras för att miljöskyddade områden ska säkras från prospektering och provborrning (yrkande 3).

Jonas Eriksson m.fl. (MP) framhåller i motion 2018/19:2332 att möjligheterna till prospektering, och därmed även gruvverksamhet, är begränsade i nationalparker, kyrkogårdar och planlagt område. Motionärerna menar att det antagligen finns fler områden där det finns en acceptans för att prospektering och gruvverksamhet inte ska förekomma. För att skapa en större tydlighet för både gruvnäringen och allmänheten bör regeringen därför tillsätta en utredning som syftar till att peka ut och skydda sådana områden (yrkande 5). I motionen framhålls vidare nödvändigheten i en gemensam översyn av miljöbalken och minerallagen. Ett skäl för en sådan översyn är enligt motionen att det ska finnas finansiell täckning för ansvarsåtaganden. Om ett gruvföretag går i konkurs kan staten stå med en gruva som läcker föroreningar och leder till återställningskostnader. Kraven på lönsamhetsbedömningar enligt minerallagen bör därför skärpas så att även beräknade kostnader för efterbehandling omfattas (yrkande 8). Motionärerna hävdar även att det finns anledning att utreda om en särskild gruvskatt och naturresursskatt ska införas i Sverige. I avvaktan på en sådan utredning framhålls att mineralersättningen bör höjas och att en översyn bör göras av hur intäkterna kan fördelas på ett annat sätt än vad som är fallet i dag (yrkande 11).

Vissa kompletterande uppgifter

Bakgrund

Mineralersättning och andra avgifter

Lagstiftningen på det mineralpolitiska området speglar att flera olika intressen ska tillgodoses samtidigt, även om de kan ha olika tyngd vid olika tidpunkter. Avvägningen gäller bl.a. markägarens intressen, statens i vissa fall motstående intressen av dels sysselsättning och skatteinkomster, dels miljöhänsyn, samt näringslivets egna intressen. Även aktörer med särskild rätt knuten till vissa markområden berörs, t.ex. rennärigen.

Samhällsintresset av att mineraler kan brytas och tas till vara har bedömts vara ett så starkt allmänt intresse att grundlagens förutsättningar för ingrepp i markägarnas rätt är uppfyllda. Vid ingrepp i markägares rättigheter med stöd av minerallagen är markägarna dock garanterade ersättning. Skador eller intrång som orsakas av undersökningsarbete ska ersättas av den som har ett undersökningstillstånd eller en koncession med vars stöd arbetet bedrivs. Ofta bestäms ersättningens storlek genom frivilliga uppgörelser mellan koncessionshavaren och markägaren. Om inte sådana uppgörelser kan nås bestäms ersättningen enligt expropriationsrättsliga principer. Ägare av den mark som omfattas av en bearbetningskoncession får även en särskild ersättning baserad på värdet av den malm som bryts, s.k. mineralersättning. Bestämmelserna om

mineralersättning gäller alla koncessioner som har beviljats sedan maj 2005 och där gruvdrift pågår.

Mineralersättning från koncessionshavaren till markägarna syftar till att uppnå en bättre balans mellan exploatörer och markägare (7 kap. 7 § minerallagen). Ersättningen ska motsvara 2 promille av värdet av de mineraler som koncessionen omfattar och som har brutits under året. Av ersättningen ska tre fjärdedelar tillfalla fastighetsägarna inom koncessionsområdet och en fjärdedel staten.

Enligt 14 kap. minerallagen ska sökande i ärenden enligt minerallagen betala en ansökningsavgift i enlighet med vad regeringen föreskriver (1 §). Innehavare av undersökningstillstånd ska dessutom betala en avgift till staten (2 §). Avgiften ska bestämmas med beaktande av undersökningsområdets storlek och arten av de mineraler som omfattas av tillståndet enligt vad regeringen närmare föreskriver. Hur avgifternas storlek m.m. bestäms regleras i 10–13 §§ mineralförordningen. Av SGU:s regleringsbrev för 2019 framgår det att regeringen prognostiserar en intäkt på 24 miljoner kronor från dessa avgifter under 2019.

Reglerna om mineralersättning till staten och markägarna var för brytningsåret 2017 tillämpliga på sammanlagt 17 bearbetningskoncessioner. I början av 2018 beslutade bergmästaren om mineralersättningar för den gruvbrytning som skedde på dessa koncessioner under 2017. Den totala mineralersättningen uppgick till ca 12,1 miljoner kronor med fördelningen ca 3 miljoner kronor till staten och ca 9,1 miljoner kronor till markägarna. Det är en fördubbling jämfört med året före, vilket främst beror på ökad brytning i Aitik.

Det bör noteras att mineralersättningen inte har någon direkt koppling till den eventuella miljöskada som gruvverksamheten kan resultera i eller till finansiering av efterbehandlingsåtgärder. De intäkter som tillfaller staten genom mineralersättningen redovisas i stället enligt gällande principer för statens budgethantering mot inkomstitel i budgetpropositionen.

Mineralprospektering i vissa områden

Utskottet har vid flera tillfällen under de senaste åren behandlat motioner om att Bergsstaten inte ska kunna bevilja undersökningstillstånd i områden som är klassade som naturreservat, Natura 2000-områden eller världsarvsområden. Våren 2015 redovisade utskottet bl.a. att bergmästaren inte gör någon prövning av motstående intressen i samband med att ställning tas till en ansökan om undersökningstillstånd (bet. 2014/15:NU14). Det bergmästaren tar ställning till är dels om det finns anledning att anta att en undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineraler, dels sökandens lämplighet att utföra sådana undersökningar. Å andra sidan tillämpas miljöbalkens bestämmelser om områdesskydd av de myndigheter som svarar för miljöprövningen av själva undersökningsarbetet.

I det nämnda betänkandet fanns även en utförlig beskrivning av de bestämmelser som gäller för olika områdesskyddsformer enligt 7 kap. miljöbalken

(bl.a. naturreservat och nationalparker). Det framgår vidare att enligt 3 kap. 6 § första stycket minerallagen får undersökningsarbete inte bedrivas i strid med ett naturreservats föreskrifter.

Huruvida prospekteringen är förenlig med ett reservats syfte och därtill knutna föreskrifter beror i sin tur bl.a. på vilken typ av prospekteringsåtgärder som kommer att utföras, när detta kommer att ske (vissa arter kan vara särskilt känsliga under häcknings-, parnings- eller kalvningssäsong) och hur reservatets föreskrifter är utformade (exempelvis i fråga om förekomsten av strikta förbud eller dispensmöjligheter). Förenligheten måste således avgöras i varje enskilt fall. Länsstyrelsen eller kommunen kan med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken dock ge dispens från de föreskrifter som de har utfärdat. För att detta ska vara möjligt krävs dock särskilda skäl och att dispensen är förenlig med skyddets syfte.

Verksamheter eller åtgärder som ska utföras i eller i närheten av ett skyddsvärt område kan komma att kräva ett särskilt tillstånd (Natura 2000-tillstånd) enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken får ett Natura 2000-tillstånd lämnas om verksamheten eller åtgärden, ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder, inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som man har för avsikt att skydda eller inte medför att den art eller de arter som man avser att skydda utsätts för störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området.

När det gäller världsarvsområden, som nämns i motion 2018/19:669 (V), har utskottet tidigare redovisat att dylika områden inte är en typ av skyddsområde som regleras direkt i miljöbalken (se bl.a. bet. 2014/15:NU14). Begreppet härstammar från FN-organet Unescos lista över kultur- och naturmiljöer som är så unika att de utgör s.k. världsarv. Medlemsländerna nominerar själva objekt eller områden och ska visa att de har garanterat dessa tillräckligt skydd för framtiden. Att ett objekt eller område har tagits upp på Unescos världsarvslista innebär inte något juridiskt skydd i sig, men många av dessa områden har redan ett formellt nationellt skydd. I Sverige finns 15 världsarv, varav flera är kulturmiljöer. Det största världsarvet i Sverige är Lapponia i Lappland som är Europas största sammanhängande naturlandskap med så gott som orörd natur. Området inkluderar bl.a. de stora nationalparkerna Sarek, Padjelanta och Stora Sjöfallet. Enligt 3 kap. 6 § minerallagen får undersökningsarbete inte utföras i nationalparker.

Mineralprospekterings miljöpåverkan

Våren 2014 överlämnade den dåvarande regeringen proposition 2013/14:159 Bättre information och tydligare ansvar vid mineralprospektering till riksdagen. I propositionen konstaterade regeringen att de enskildas ställning vid prospektering efter mineraltillgångar behöver stärkas. Regeringen föreslog en skärpning av kraven på innehålllet i de arbetsplaner som krävs innan undersökningsarbetet får inledas. Ändringarna innebär också att de myndigheter som ska bevaka allmänna intressen vid prospektering efter mineraltillgångar hålls

informerade om hur arbetena kommer att bedrivas och vilka konsekvenser de kan antas medföra. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag, och lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2014 (bet. 2013/14:NU20).

När det gäller prospekterings eventuella miljöpåverkan och behovet av efterbehandling bör påminnas om att undersökningsarbete (prospektering) kan vara av mycket skiftande omfattning och karaktär. Det kan t.ex. bestå av seismiska, radioaktiva, magnetiska eller elektriska mätningar, geologiska undersökningar, diamanborrning, provtagning, blockletning, provdikesgrävning, borttagande av jord och sprängning. Typen av undersökningsarbete och områdets karaktär är avgörande för om det krävs en anmälan till länsstyrelsen eller kommunen eller om det fordras tillstånd enligt miljöbalken. I den händelse tillstånd krävs kan detta – på samma sätt som för annan gruvverksamhet – villkoras med krav på att ekonomisk säkerhet ställs för de kostnader som kan uppkomma för att avhjälpa en miljöskada eller för andra återställningsåtgärder som verksamheten kan motivera.

Anmälnings- eller tillståndspliktig verksamhet enligt miljöbalken

Utöver de tillstånd som utfärdas av Bergsstaten för prospektering eller bearbetning är flera av de verksamheter som är aktuella även tillstånds- eller anmälningspliktiga enligt miljöbalken.

Enligt 9 kap. 6 § miljöbalken får regeringen utfärda föreskrifter om att det ska vara förbjudet att anlägga eller driva miljöfarlig verksamhet utan tillstånd eller innan en anmälan har gjorts. Även om det inte krävs något tillstånd får tillsynsmyndigheten i det enskilda fallet förelägga en verksamhetsutövare att ansöka om tillstånd om verksamheten medför risk för betydande föroreningar eller andra betydande problem för människor, hälsan eller miljön. I miljöprövningsförordningen (2013:251) listas vilka verksamheter som kräver tillstånd från miljödomstolen eller länsstyrelsen eller där en anmälan ska göras till tillsynsmyndigheten.

För gruvidrift eller en gruvanläggning för brytning av malm, mineral eller kol krävs vanligen tillstånd från miljödomstolen (4 kap. miljöprövningsförordningen). En väsentlig del av tillståndsprövningen handlar om hantering och deponering av avfall från gruvverksamheten. Så kallad provbrytning kräver tillstånd från länsstyrelsen. Mineralutvinning kräver dessutom ofta även tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken (vattenverksamheter) för avledning av vatten eller för uppförande av dammar.

Efterbehandlingsansvar

I 10 kap. miljöbalken finns de bestämmelser som reglerar vem som är ansvarig för att utreda och efterbehandla områden som är så pass förorenade att de kan medföra skada eller problem för människors hälsa eller miljön. Enligt huvudregeln är det den som bedriver eller har bedrivit verksamhet eller har vidtagit en åtgärd som har bidragit till föroreningen, den s.k. verksamhetsutövaren, som är utrednings- och efterbehandlingsansvarig. Även en fastighetsägare kan bli ansvarig.

Enligt 16 kap. 3 § miljöbalken kan tillstånd etc. som har meddelats enligt balken göras beroende av att den som avser att bedriva verksamheten ställer säkerhet för kostnaderna för det avhjälpande av en miljöskada och för andra återställningsåtgärder som verksamheten kan ge anledning till. En säkerhet ska godtas om den visas vara betryggande för sitt ändamål. Säkerheten kan ställas efter hand enligt en plan som vid varje tid tillgodoser det aktuella behovet av en säkerhet. Säkerheten ska prövas av tillståndsmyndigheten.

Enligt 15 kap. 35 § miljöbalken får tillstånd till en verksamhet som omfattar deponering av avfall endast beviljas om verksamhetsutövaren ställer en säkerhet enligt 16 kap. 3 § miljöbalken.

Förorenade områden som ägs av staten eller som har förorenats av statlig verksamhet

Riksrevisionen har även granskat hanteringen av förorenade områden som ägs av staten eller som har förorenats av statlig verksamhet. Granskningens resultat redovisades i rapporten Statens förorenade områden (RiR 2016:25). Riksrevisionens övergripande slutsats var att det finns stora brister i kartläggningen av statens förorenade områden och att det har gjorts få skattningar av kostnaderna för sanering av områdena. I rapporten konstateras bl.a. att det statliga gruvbolaget LKAB har ett tiotal förorenade objekt.

I en skrivelse till riksdagen våren 2017 redovisade regeringen sin syn på Riksrevisionens iakttagelser och redovisade de åtgärder som den ansåg nödvändiga med anledning av Riksrevisionens rekommendationer (skr. 2016/17:111). Bland annat meddelade regeringen avsikten att ge Naturvårdsverket i uppdrag att utveckla en övergripande vägledning med principer för prioritering av olika saneringsbehov. Inga motioner väcktes med anledning av skrivelsen.

Miljö- och jordbruksutskottet delade regeringens bedömningar och välkomnade de genomförda och planerade åtgärderna (bet. 2016/17: MJU19).

Geovetenskaplig forskning

SGU ska enligt sin instruktion främja och stödja riktad grundforskning och tillämpad forskning inom det geovetenskapliga området (förordningen [2008:1233] med instruktion för Sveriges geologiska undersökning). SGU ska enligt instruktionen vidare i den omfattning som bedöms lämplig utifrån mål och uppgifter i övrigt medverka i internationellt samarbete och internationella utvecklingsprojekt. Myndigheten ska sträva efter att arbetet medfinansieras av övriga deltagande parter. SGU ska även delta i EU-samarbete inom ramen för sitt verksamhetsområde och då samverka med myndigheter och organisationer i andra länder.

Översyn av mineralersättningen och vissa andra avgifter

I budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 Finansplanen s. 46) angav regeringen att den hade för avsikt att medverka till att nya modeller skapas för att utveckla samhällets och gruvnäringens ansvar för att finansiera de

investeringar som krävs för en miljömässigt hållbar gruvnäring och samhällsutveckling. Regeringen avsåg i detta sammanhang att se över mineralavgiften och återkomma till riksdagen med förslag.

I juli 2015 fick Tillväxtanalys sedermera i uppdrag att kartlägga Sveriges attraktivitet som gruvland och vilka faktorer som påverkar detta. I uppdraget angavs att myndigheten i en delrapport skulle redovisa hur nivån på mineralersättningen och andra avgifter enligt minerallagen påverkar Sveriges attraktivitet som gruvland. I uppdragsbeslutet återgav regeringen sitt tidigare refererade uttalande i finansplanen och angav att uppdraget till Tillväxtanalys är en del i den översyn som aviserades där.

Den del av uppdraget som avsåg mineralersättningen och andra avgifter redovisades i promemorian Tillstånd och miljöprövning för att öppna gruvor – en internationell utblick (pm 2016:05) i slutet av mars 2016. I promemorian konstaterades det bl.a. att den svenska och den finska lagstiftningen, som ger markägaren rätt till mineralersättning, är unika eftersom markägarens rättigheter till mineralerna som regleras i gruvlagarna inte kan sägas vara helt klara. I praktiken har reglerna inneburit att marken där en gruva eventuellt kan etableras nästan alltid förvärfvas av gruvbolaget. Vidare noterades det att det i flera länder finns system för att fördela de skatteintäkter och de avgifter som betalas för prospektering och gruvdrift på flera nivåer lokalt, regionalt och nationellt.

Tillväxtanalys presenterade en slutrapport i juli 2016 (Sverige – ett attraktivt gruvland i världen? En internationell jämförelse, rapport 2016:06). När det gäller mineralersättningen redovisades följande slutsatser och rekommendationer:

När det gäller att höja mineralersättningen i Sverige kan detta ha negativa konsekvenser för framtida jämbrytning eftersom det kan leda till att gruvorna inte blir lönsamma. För koppar verkar det finnas en marginal för att höja mineralersättningen. Intäkterna från denna höjning ska dock vägas mot kostnaden i form av ökad administration och ökad komplexitet.

Situationen för andra mineral behöver analyseras vidare innan en eventuell höjning av mineralersättningen införs. Det bör påpekas att genom att enbart höja mineralersättningen för vissa mineral skulle principen om skattnetralitet frångås.

I stället för att öka mineralersättningen kan staten initiera samverkan mellan det lokala samhället och gruvbolagen kring utveckling av gemensamma intressen. Ett annat alternativ är att det skapas en tydligare reglering kring gruvbolagens sociala ansvar med större möjlighet att ställa särskilda villkor i samband med gruvbrytning. Detta bör dock utredas noggrant.

Att införa en skatt på extraordinära vinster orsakade av prisökningar på råvarumarknaden har visat sig vara kostsamt och inte ge särskilt mycket intäkter. Ett sådant styrmedel behöver därför analyseras ordentligt om det ska införas.

Enligt uppgift pågår fortfarande överväganden inom Regeringskansliet i frågor om avgifter och ersättningar i samband med gruvbrytning.

Utredning om ekonomiska säkerheter

I juni 2017 gav regeringen en särskild utredare (avdelningschef Daniel Barr) i uppdrag att analysera om det finns insatser eller åtgärder som på ett mer ändamålsenligt sätt än i dag kan säkerställa att det finns tillräckliga ekonomiska säkerheter för efterbehandling och andra återställningsåtgärder vid gruvverksamhet (dir. 2017:59). Utredaren hade i uppdrag att bl.a.

- föreslå hur nuvarande system för säkerheter kan förbättras
- identifiera förutsättningar som kan påverka säkerhetens storlek och form
- ta fram förslag för att säkerställa att säkerheten är tillräcklig när den behöver tas i anspråk
- föreslå andra modeller för kostnadstäckning i det fall nuvarande system inte anses ändamålsenligt
- översiktligt redovisa modeller för kostnadstäckning i andra länder av intresse
- analysera konsekvenserna av nu gällande och föreslagna bestämmelser om säkerhet i en konkurssituation.

Utredaren överlämnade sitt betänkande Statens gruvliga risker (SOU 2018:59) till regeringen i juni 2018. Betänkandet är remitterat och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Uppdrag om vägledning för att underlätta en effektiv prioritering av olika saneringsbehov

I regleringsbrevet för 2018 fick Naturvårdsverket i uppdrag att utveckla en övergripande vägledning för att underlätta en effektiv prioritering av olika saneringsbehov när det gäller statens förorenade eller riskfyllda områden utifrån övergripande samhällsnytta. Vägledningen ska innehålla principer för prioritering och riskvärdering samt en skälighetsbedömning och ska utgöra en gemensam utgångspunkt för myndigheternas arbete. Uppdraget ska redovisas våren 2019.

Uppdrag att kartlägga innovationskritiska metaller och mineraler

Regeringen har som en del i handlingsplan 2 för Smart industri gett SGU i uppdrag att kartlägga möjligheterna till utvinning i Sverige av de innovationskritiska metaller och mineraler som är nödvändiga för bl.a. miljö- och klimatomställningen (N2018/01044/FÖF). Uppdraget innebär en utökad insats för kartläggning av innovationskritiska metaller och mineraler för att säkerställa råvaror av hög kvalitet genom ansvarsfull och miljömässigt hållbar återvinning och utvinning. Råvaror från primära och sekundära (gruvavfall) källor i Bergslagen ska identifieras och inventeras. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 1 mars 2020.

Uppdrag att analysera möjligheter till spårbarhet och hållbarhetsmärkning av metaller och mineraler

Tillväxtanalys har även fått i uppdrag att analysera möjligheter till spårbarhet och hållbarhetsmärkning av metaller och mineraler, såsom exempelvis standardisering, certifiering och märkning, samt beskriva för- och nackdelar med olika alternativ (N2018/01708/FÖF). Tillväxtanalys ska även analysera hur insatser kan göras för att stimulera en efterfrågan på hållbara råvaror och produkter som innehåller hållbart producerade metaller och mineraler, inklusive stål med mycket låga växthusgasutsläpp, på internationella marknader. Uppdraget redovisades till regeringen i februari 2019 och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Förslag om slopad nedsättning av energiskatt och koldioxidskatt för gruvdiesel

När det gäller mineralutvinningens miljöpåverkan kan nämnas att det för diesel som används i arbetsfordon vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet, s.k. gruvdiesel, i dag tas ut energiskatt och koldioxidskatt med 11 procent respektive 60 procent av de generella skattenivåerna. Skattenedsättningen för gruvdieseln infördes 1995 i samband med att diesel i arbetsfordon inom övrig industriell verksamhet beskattas på samma sätt som för förbrukning i jordbrukstraktorer, motorredskap och terrängmotorfordon. Fram t.o.m. 2015 motsvarade både energi- och koldioxidskattenivåerna för gruvdieseln de skattenivåer som gällde för eldningsolja inom industrin utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter, kallat EU ETS. Den stegvisa utfasningen av koldioxidskattebefrielsen för uppvärmningsbränslen inom industrin utanför EU ETS som skedde mellan 2016 och 2018 har dock inte tillämpats för gruvdieseln. Energiskattenivån för gruvdieseln motsvarar 2019 ungefär den nivå som gäller för eldningsolja inom industrin.

I vårändringsbudgeten för 2019 (prop. 2018/19:99) föreslås ett avskaffande av den nuvarande nedsättningen av energiskatt och koldioxidskatt för diesel som används i arbetsfordon vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 augusti 2019.

Tidigare riksdagsbehandling

Riksdagen har behandlat motionsyrkanden om ändringar av mineralersättningen och dess fördelning mellan olika mottagare och om att införa någon form av ”gruvskatt” vid flera tillfällen de senaste åren. Vid det senaste tillfället, våren 2018, avstyrkte utskottet sådana yrkanden bl.a. eftersom frågorna är under beredning inom Regeringskansliet (bet. 2017/18:NU10). Företrädare i utskottet för Moderaterna, Sverigedemokraterna, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna uttryckte andra uppfattningar i fyra reservationer. Även ett förslag liknande det nu aktuella om en modell med Royalties for Regions avstyrktes vid detta tillfälle.

Våren 2018 tog utskottet också ställning till frågor bl.a. om minerallagens förhållande till miljöbalken och de provningar som görs med stöd av balken. Utskottet behandlade i detta sammanhang även frågor om efterbehandling efter gruvdrift eller prospektering (bet. 2017/18:NU10). Flera av de motionsyrkanden som då var aktuella har upprepats även under detta riksmöte. Utskottet avstyrkte vid detta tillfälle samtliga aktuella motioner med hänvisning till pågående arbete. Avvikande uppfattningar uttrycktes i tre olika reservationer från företrädare i utskottet för Sverigedemokraterna, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill betona att Sverige ska vara en föregångare för en hållbar utveckling inom gruvindustrin. Detta innebär att prospektering efter och utvinning av mineraler måste ske i samklang med såväl naturmiljön som det omgivande samhället. Näringsen måste präglas av ett agerande som har såväl social och ekonomisk som miljömässig bärkraft. Minerallagen ska säkerställa ett effektivt nyttjande av landets mineralresurser, samtidigt som miljöbalken och de miljöprovningar som har fastställts i balken och i underliggande författningar ska garantera att utvinning och prospektering sker på ett sätt som är förenligt med en ambitiös miljöpolitik.

För att få fram ny kunskap och nya metoder inom geologin för att bättre kunna tillfredsställa samhällets behov och verka för en hållbar utveckling av naturresurser finansierar SGU inom ramen för sitt uppdrag geovetenskaplig forskning. Utskottet ser i nuläget ingen nödvändighet av ett tillkännagivande om ökade satsningar på sådan forskning över tid, vilket förordas i motion 2018/19:157 (SD). Motionen avstyrks därmed i berörd del.

Gruv- och mineralnäringsen medför onekligen viss negativ miljöpåverkan, och det är enligt utskottets uppfattning angeläget att denna begränsas i möjligaste mån både under den tid när en etablering är aktiv och sedan utvinningen har avslutats. Utskottet kan konstatera att en särskild utredare har fått i uppgift av regeringen att analysera om det finns insatser eller åtgärder som på ett mer ändamålsenligt sätt än i dag kan säkerställa att det finns tillräckliga ekonomiska säkerheter för efterbehandling och andra återställningsåtgärder vid gruvverksamhet. Utredaren överlämnade sitt betänkande Statens gruvliga risker (SOU 2018:59) till regeringen våren 2018. Betänkandet är remitterat och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Innan regeringen har tagit ställning till hur man avser att gå vidare med de förslag som presenteras i utredningen finns det enligt utskottets uppfattning inga skäl för riksdagen att agera med anledning av de motioner som på olika sätt rör ekonomiska säkerheter eller efterbehandling av mark efter en gruvetablering eller efter prospektering. Utskottet avstyrker därför motionerna 2018/19:157 (SD), 2018/19:2332 (MP), 2018/19:2559 (C), 2018/19:2726 (KD) och 2018/19:2891 (M) i de här aktuella delarna.

Som redovisats i det föregående följer det av minerallagen att en s.k. mineralersättning ska betalas av de som har bearbetningskoncession. Ersättningen delas av staten och berörda markägare och baseras på värdet av den malm som bryts. När det gäller motionsyrkanden som på ett eller annat sätt har koppling till hur reglerna för denna eller andra ersättningar som ska betalas hänvisar utskottet till de utfästelser som regeringen har gjort om att se över olika ersättningsformer enligt minerallagen och att därefter återkomma till riksdagen med förslag. Som redovisats är detta något som utskottet även tidigare har framhållit. Visst underlag har för ändamålet begärts in från Tillväxtanalys bl.a. om mineralersättningens storlek och fördelning samt om tänkbara konsekvenser av att höja denna ersättning. Enligt uppgift pågår fortfarande diskussioner inom Regeringskansliet i dessa frågor, och det finns enligt utskottets uppfattning anledning att avvakta utfallet av dessa överväganden innan det kan anses vara påkallat för riksdagen att agera i frågan. Därmed avstyrks motionerna 2018/19:157 (SD), 2018/19:1732 (M), 2018/19:2332 (MP) och 2018/19:2726 (KD) i berörda delar.

När det gäller förslag om att Bergsstaten inte ska kunna bevilja undersökningstillstånd i områden som är klassade som naturreservat, Natura 2000-områden eller världsarvsområden har utskottet vid flera tidigare tillfällen behandlat motionsyrkanden med denna inriktning. Utskottet har då redovisat gällande bestämmelser och vid det senaste tillfället därtill nämnt att Bergsstaten på regeringens uppdrag har sett över de tillsynsinsatser som myndigheten riktar mot prospekteringsverksamhet. Utskottet bedömer att det inte har tillkommit något nytt i frågan som motiverar ett annat ställningstagande till motionerna 2018/19:669 (V), 2018/19:2310 (MP) och 2018/19:2332 (MP) än att de avstyrks i berörda delar.

Markägares rättigheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om markägares rättigheter kopplat till gruv- och mineralnäringen. Utskottet hänvisar bl.a. till att arbete med ersättningsfrågor pågår.

Jämför reservation 6 (M, C, KD).

Motionerna

Av kommittémotion 2018/19:2783 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 31 framgår att motionärerna vill att regeringen ser över markägarnas rättigheter som fordringsägare när det gäller deras del av mineralersättningen vid en konkurs. Av yrkande 32 framgår vidare att motionärerna anser att en utredning bör tillsättas som ska se över hur markägarens rättigheter kan förstärkas när det gäller gruvdrift och hur markägare kan få en rimlig avkastning. Närmare motivering saknas i motionen.

Äganderätten är stark i Sverige, slås det fast i motion 2018/19:1262 av Margareta Cederfelt (M). Samtidigt konstaterar motionären att den som finner mineral på sin mark inte kan vara säker på att bli ägare till en eventuell mineralfyndighet eftersom den person eller det företag som har beviljats undersökningstillstånd har ensamrätt att leta efter mineral och företräde till en eventuell fyndighet. Minerallagstiftningen bör därför ändras så att lagstiftningen slår fast att mineraler ingår i markägarens egendom. Motionären anser att det är rimligt att undersökningstillstånd och utvinning av alla mineraler, inklusive koncessionsmineraler, beslutas av markägaren och ingen annan.

Den pågående samhällsomvandlingen i Kiruna sker inte på ett resurseffektivt och ändamålsenligt sätt, sägs det i motion 2018/19:2219 av Linda Ylivainio (C). Motionären menar att det leder till en rad problem när det bl.a. gäller marktillgång nära Kiruna centrum och Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolags (LKAB) fyndighet. Konkurrerande markanvändningsanspråk för skilda riksintressen beskrivs som en orsak, och motionären framhåller att Kiruna kommun, dess invånare liksom många privata företag påverkas negativt av detta förhållande. I motionen efterfrågas därför ett tillkännagivande om att regeringen snarast bör tillkalla en särskild utredare för samhällsomvandlingarna i Malmfälten.

Vissa kompletterande uppgifter

Bakgrund

Minerallagen och äganderätten

Enligt grundlagen (2 kap. 18 § regeringsformen) är varje medborgares egendom tryggad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Att mineraler kan tas till vara och brytas och att trygg försörjning skapas inom mineralbranschen har ansetts vara av sådant allmänt intresse. Grundlagens förutsättningar för ingrepp i markägarnas rätt har, som redan nämnts, därför ansetts vara uppfyllda. I början av 2005 beslutade riksdagen om omfattande ändringar i minerallagen (prop. 2004/05:40, bet. 2004/05:NU8). Då infördes också en s.k. mineralersättning.

Mineralersättning som en prioriterad fordran

I 11 kap. konkurslagen (1987:672) regleras utdelning av medel från ett konkursbo till fordringsägarna. Den ordning i vilken betalningsanspråken ska tillgodoses vid konkurs och utmätning regleras i sin tur i förmånsrättslagen (1970:979) och i utsökningsbalken. Utgångspunkten är att alla fordringar har samma rätt. I förmånsrättslagen finns dock en uppräknig av vissa fordringar som har bättre rätt än andra, dvs. förmånsrätt, och vilken ordning som gäller mellan dessa s.k. prioriterade fordringar. Fordringar utan förmånsrätt, dvs. oprioriterade eller övriga fordringar, har inbördes lika rätt.

Konkurs- och förmånsrättslagarna bereds av civilutskottet. I januari 2014 behandlade civilutskottet en motion från Moderaterna om en översyn av konkurslagstiftningen i syfte att stärka leverantörers oprioriterade fordringar i en konkurs (bet. 2013/14:CU11). Civilutskottet ansåg sig inte vara berett att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av förslaget och avstyrkte därför motionen.

Riksrevisionens rapport om omvandlingen av Kiruna och Malmberget

Hösten 2017 överlämnade riksdagen Riksrevisionens granskningsrapport Omvandlingen av Kiruna och Malmberget – bristande underlag hos regeringen och LKAB (RiR 2017:34) till regeringen. Granskningen tar sin utgångspunkt i det statligt helägda LKAB:s beslut 2008 att anlägga nya gruvnivåer, vilket orsakat markdeformationer, och som i sin tur gör att delar av infrastrukturen, verksamhetslokaler och bostäder i Kiruna och Malmberget behöver flyttas. Syftet med granskningen har varit att bedöma om regeringens och LKAB:s planering av anläggningen av nya gruvnivåer beaktade ansvarsfördelning och risker på ett sådant sätt att en god värdeutveckling för innehavet i LKAB kunde säkerställas och de samhällsekonomiska effekterna kunde bedömas. Granskningen syftade även till att bidra till ett lärande inför motsvarande statliga beslut i framtida investeringar.

Med anledning av rapporten överlämnade regeringen skrivelsen Riksrevisionens rapport om omvandlingen av Kiruna och Malmberget (skr. 2017/18:170) till riksdagen våren 2018. Utskottet behandlade därefter skrivelsen samma vår och noterade i sitt betänkande bl.a. att regeringen anser att en fastare struktur för dialog kan behöva övervägas för framtida projekt och att det är viktigt med en tidig dialog mellan berörda parter. Utskottet hade ingen annan uppfattning (bet. 2017/18:NU25). Utskottet påpekade även att det av statens ägarpolicy framgår att bolag med statligt ägande utifrån sin verksamhet och de marknader de verkar på identifierar och hanterar risker och affärsmöjligheter så att verksamheten bedrivs långsiktigt hållbart från ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv. Det är styrelsens ansvar att integrera hållbart företagande i bolagets affärsstrategi och affärsutveckling samt fastställa strategiska mål för ett hållbart företagande. Det fanns inga reservationer i betänkandet.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2018 behandlade utskottet motionsyrkanden om att se över markägarens rättigheter som fordringsägare och om att förstärka äganderätten i gruvnäringen och tillförsäkra en rimlig avkastning till markägaren. Dessa yrkanden är identiska med dem som i detta avsnitt är aktuella i motion 2018/19:2783 (M). Vid detta tillfälle avstyrkte utskottet yrkandena med hänvisning till pågående arbete med systemet för mineralersättning.

Utskottets ställningstagande

Enligt grundlagen (2 kap. 18 § regeringsformen) är varje medborgares egendom tryggad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Vid ingrepp i markägares rättigheter med stöd av mineralagen är markägarna dock garanterade ersättning bl.a. genom det som kallas mineralersättning. Som utskottet anför i det föregående pågår diskussioner inom Regeringskansliet om olika ersättningsfrågor och utskottet avser inte att förordna att riksdagen ska agera i frågan. Motion 2018/19:1262 (M) avstyrks därmed. Även i motion 2018/19:2783 (M) framförs förslag som har koppling till förstärkt äganderätt och gruvnärlingsfrågor. Förslagen saknar dock närmare motivering, och utskottet finner inte några skäl att tillstyrka dem.

När det avslutningsvis gäller den pågående samhällsomvandlingen av Kiruna och Malmberget behandlade utskottet under den förra mandatperioden regeringens skrivelse med anledning av Riksrevisionens rapport på området. Som redovisats framhöll ett enigt utskott bl.a. att regeringen anser att en fastare struktur för dialog kan behöva övervägas för framtida projekt och att det är viktigt med en tidig dialog mellan berörda parter. Utskottet ser ingen anledning att förordna ett tillkännagivande till regeringen om att den ska tillsätta en särskild utredning som ska titta närmare på om samhällsomvandlingen sker på ett ändamålsenligt sätt. Ett sådant tillkännagivande förordas i motion 2018/19:2219 (C) som därmed avstyrks.

Utvinning av fossila energitillgångar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om dels utvinning av olja och gas, dels ett nationellt förbud mot frackning. Utskottet hänvisar bl.a. till att arbete med ett förbud mot prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas pågår.

Jämför reservation 7 (V), 8 (KD) och 9 (V, KD).

Motionerna

Vissa frågor om utvinning av olja och gas

I partimotion 2018/19:392 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) anförs att utvinning av mer fossil energi skulle motverka energiomställningen och riskera stora negativa miljöeffekter. Ett nationellt förbud mot utvinning av fossil energi bör därför införas (yrkande 14). I motionen anförs vidare att i händelse av att riksdagen inte antar det nämnda förslaget på ett nationellt förbud bör kommunernas självbestämmande värnas i frågan. En kommunal vetorätt mot utvinning av fossil energi bör enligt motionärerna därför införas (yrkande 15).

I kommittémotion 2018/19:128 av Birger Lahti m.fl. (V) anförs att det finns stora risker med brytning i alunskiffer, oavsett vilka naturresurser som utvinns.

Motionärerna menar att frågan är en angelägenhet för hela landet och anser därför att ett nationellt förbud mot brytning i alunskiffer bör införas i minerallagen (yrkande 1).

I kommittémotion 2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) framförs att flera Östersjöstater (dock inte Sverige) i dag utvinner eller prospekterar olja i Östersjön. Motionärerna framhåller att en oljeolycka i Östersjön skulle få allvariga miljökonsekvenser och är ett potentiellt hot mot Sveriges kuster och havsmiljö. Sveriges regering bör därför uppmanas att verka inom EU och Östersjöorganisationen Helcom för att åstadkomma ett förbud mot oljeutvinning i Östersjön (yrkande 20).

I motion 2018/19:172 framför Tuve Skånberg (KD) att det är viktigt att inse skillnaden mellan exploatering av alunskiffer och konventionell gruvidrift i urberg. Motionären menar att det därför borde vara rimligt att det finns ett större inflytande för kommunen även när ett företag vill påbörja prospektering av alunskiffrar. Regeringen bör därför se över möjligheten att ge kommunerna vetorätt även mot prospektering i alunskiffer.

I motion 2018/19:2778 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) framförs att skiffergas inte är lösningen på världens energi-, miljö- och klimatproblem och att den kommer att generera fler problem än lösningar på lång sikt. Motionärerna menar att minerallagen därför bör ändras så att utvinning och prospektering av fossila bränslen förbjuds i Sverige (yrkandena 1 och 2). I motionen anför vidare att Sveriges hållning i EU bör vara att EU ska avbryta alla sina befintliga finansiella och politiska stöd till skiffergasprojekt och omedelbart förbjuda brytning av skiffergas i Europa. Sverige bör även i andra relevanta internationella sammanhang verka för att skiffergas inte utvinns (yrkande 3).

Nationellt förbud mot frackning

I motion 2018/19:2408 av Anders Åkesson och Sofia Nilsson (båda C) anför att metoden att utvinna gas och olja ur skiffer genom s.k. frackning dels försvårar arbetet med att ställa om till ett fossiloberoende samhälle, dels är förenad med påtagliga och i dagsläget översiktliga miljörisker. Med hänvisning till försiktighetsprincipen bör Sverige därför införa ett totalförbud mot gas- och oljeutvinning ur skiffer.

I kommittémotion 2018/19:128 av Birger Lahti m.fl. (V) anför att hydraulisk spräckning, s.k. frackning, är en mycket miljöskadlig metod för att utvinna skiffergas ur alunskiffer. Metoden medför miljöskadliga utsläpp och kräver också stora mängder vatten. Den skiffergas som utvinns är dessutom ett fossilt energislåg som i sig medför utsläpp av växthusgaser. Ett förbud mot frackning för att bryta fossila bränslen bör enligt motionärerna snarast införas (yrkande 2).

I kommittémotion 2018/19:2726 framför Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) att utvinning av skiffergas dels innebär stora miljörisker, dels bidrar till klimatförändringen, dels cementerar fossila strukturer. Därför begärs ett

tillkännagivande om att utvinning av skiffergas ska vara förbjudet i Sverige (yrkande 7).

I motion 2018/19:2778 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) framförs att skiffergas inte är lösningen på världens energi-, miljö- och klimatproblem och att den kommer att generera fler problem än lösningar på lång sikt. Sverige bör därför införa ett nationellt förbud mot frackning som utvinningsmetod av skiffergas. (yrkande 4).

Vissa kompletterande uppgifter

Bakgrund

Bestämmelser om prospektering efter eller utvinning av naturgas

Utöver de tillstånd som utfärdas av Bergsstaten för prospektering eller utvinning är flera av de verksamheter som är aktuella för naturgas även tillstånds- eller anmälningspliktiga enligt 9 kap. miljöbalken.

Skiffergas

Skiffergas är naturgas som bildas och binds i berggrund som består av skiffer. Skiffer på stora djup är relativt tät, vilket tidigare har gjort det mycket svårt att producera gas ur den. Ny teknik har dock skapat förutsättningar för lönsamhet inom detta segment. För att öka tillströmningen av gas till borrhålen spräcker man skiffern med hjälp av högt vattentryck i borrhålet, och skapar därigenom sprickor kring borrhålet där gasen kan strömma till. Denna metod kallas hydraulisk spräckning (frackning). I samband med spräckningen injekteras kvartssand som håller sprickorna öppna. Förutom sand och vatten tillförs kemiska tillsatser för att minska friktionen i sprickorna. De hål som borrar för skiffergasutvinning är ofta mer eller mindre horisontella i den gasförande skiffern.

I Sverige förekommer alunskiffer i delar av Skåne, Västergötland, Östergötland, Närke, Öland, fjällkedjan och södra Östersjön. Lokalt kan alunskifferområdena innehålla utvinningsbara mängder gas. Lokalt i centrala och sydvästligaste Skåne förekommer alunskiffern på större djup, vilket innebär att det skulle kunna förekomma termiskt bildad skiffergas där.

Av en rapport från SGU som publicerades i juni 2014 framgår det att frackning endast kan tillämpas inom mycket begränsade områden i Sverige. De områden där det kan finnas termiskt bildad gas och där denna utvinningsmetod skulle kunna vara teoretiskt möjlig att använda finns alltså i delar av Skåne. Skiffergasutvinning bedöms dock vara olämplig på dessa platser, bl.a. på grund av läget i en tätbefolkad region, begränsade skiffervolymer och – framför allt – att den skiffer som finns inte innehåller någon större mängd gas. I Östergötland finns lokala ansamlingar av s.k. biogent bildad, och därmed mer ytligt förekommande, gas. Volymen gas i dessa områden är ur ett internationellt perspektiv dock mycket liten och värdet således även begränsat, vilket enligt rapporten gör att utvinning endast bedöms vara möjlig i mindre skala.

Man skulle i så fall använda mer konventionell utvinningsteknik och alltså inte frackning.

Genomförande av offshoredirektivet

I maj 2015 tog riksdagen ställning till regeringens proposition 2014/15:64 Genomförande av offshoredirektivet. I propositionen redovisades en kunskaps-sammanställning från SGU i vilken de geologiska förutsättningarna för förekomsten av olja och gas beskrevs. Enligt SGU saknar berggrunden i Botten-viken och Bottenhavet förutsättningar för att det ska finnas olja och gas. När det gäller Öland, Gotland och södra Östersjön framkommer det att volymerna av utvinningsbar olja är begränsade och att utvinningen endast har bedrivits i liten skala. Även Skåneområdet och södra Kattegatt bedöms sakna förutsättningar för utvinning av olja och gas.

Regeringen ansåg att tillstånd inte ska få lämnas till olje- eller gasverksamhet. I propositionen föreslogs därför att undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner enligt kontinentalsockellagen (1966:314) och minerallagen inte ska få meddelas i fråga om olje- eller gasverksamhet till havs. Riksdagen biföll regeringens förslag, och bestämmelserna trädde i kraft den 1 juli 2015 (bet. 2014/15:FöU9).

Utredning om förbud mot landbaserad utvinning av olja och gas

SGU har på regeringens uppdrag utrett vad ett förbud mot landbaserad utvinning av olja och gas innebär och beskrivit konsekvenserna av ett eventuellt förbud. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet i april 2017 i rapporten Konsekvenser av förbud mot landbaserad utvinning av olja och gas (dnr 31-560/2017).

Av rapporten framgår bl.a. att förekomsterna av olja och naturgas på land i den svenska berggrunden är relativt små och knutna till bergarter i huvudsak i södra Sverige, i Dalarna (Siljanområdet) och i fjällkedjan. Lokalt kan dock förekomsterna vara av intresse, och ett antal företag har i dag undersökningstillstånd för olja och gas. Vidare slås det fast att prospektering och utvinning medför en liten miljörisk, som dock bedöms vara mindre än vid annan borrhning (t.ex. borrhning för enskild vattenförsörjning och geoenergi) eftersom prospekteringsföretagen har ett intresse och ett behov av täta borrhål för att kunna ta hand om gasen. Mängden borrhål för dessa ändamål är också jämförelsevis liten. Vissa risker för kontaminering av grundvatten kan uppstå i hanteringen (uttag och återföring) av grundvattnet i samband med utvinning.

SGU konstaterar att ett antal aktörer kommer att bli berörda av ett förbud mot prospektering och utvinning av olja respektive gas. De som berörs mest är de företag som har undersökningstillstånd i dag eller har ansökt om sådana tillstånd. Dessa företag kan, om ett förbud genomförs, göra ersättningsanspråk eftersom det helt eller till viss del påverkar företagens möjlighet att bedriva verksamheten i fortsättningen.

Vidare slog SGU fast att ett förbud kan skapa problem för forskningen och då kanske särskilt för forskning om och försöksanläggningar för geologisk lagring av koldioxid.

Om ett förbud införs mot prospektering och utvinning av landbaserad olja och gas i Sverige föreslår SGU att det görs undantag för

- forskning och försöksanläggningar för geologisk lagring av koldioxid
- möjliggörande av användning eller annat omhändertagande av den olja respektive gas som kan påträffas vid bl.a. borrhningar för geoenergi
- passivt uttag av naturgas. SGU påpekar att det ur klimatperspektiv är bättre att förbränna denna gas än att låta den läcka ut till atmosfären eftersom metan är mer skadligt som växthusgas än koldioxid.

Enligt uppgift bereds rapporten för närvarande inom Regeringskansliet.

Sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet

I januari 2019 presenterade Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet en sakpolitisk överenskommelse där det anges att Centerpartiet och Liberalerna accepterar en regering bestående av Socialdemokraterna och Miljöpartiet. I överenskommelsen anges också att de partier som slutit överenskommelsen är överens om ett budgetsamarbete samt ett samarbete som begränsas av de politiska frågor som framgår av överenskommelsen. Samarbetet gäller budgetår för budgetår, så länge som partierna är överens om dess fortsättning, med inriktningen att samarbetet ska löpa hela mandatperioden. Överenskommelsen är indelad i elva områden och består av 73 punkter. Under rubriken Miljö och klimat anges bl.a. att prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas ska förbjudas på motsvarande sätt som gjorts med uran och att regelverket för när mineraler får utvinnas från alunskiffer ska skärpas. Det framgår också att frågorna ska utredas och att ny lagstiftning ska finnas på plats 2022. Det anges även att regeringen avser att satsa mer på forskning, tester och samarbeten tillsammans med näringslivet för att på ett hållbart och effektivt sätt binda tillbaka en del av de utsläpp som redan gjorts (punkt 33).

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat frågor om utvinning av olika fossila energitillgångar i Sverige. Vid det senaste tillfället – våren 2018 – anförde utskottet följande (bet. 2017/18:NU10):

Utskottet konstaterar inledningsvis att det råder en bred politisk enighet om att användningen av fossila energikällor som olja och gas på sikt bör fasas ut till förmån för alternativ som inte har negativ påverkan på klimatet. Detta i kombination med det faktum att förutsättningarna för att utvinna gas och olja i Sverige är begränsade gör att utskottet inte ser sådan utvinning som realistisk annat än i mycket begränsad och då företrädesvis lokal skala.

Utskottet vill därefter erinra om att SGU på regeringens uppdrag har utrett vad ett förbud mot landbaserad utvinning av olja och gas i Sverige innebär och vilka konsekvenser ett sådant eventuellt förbud skulle få för olika aktörer. Rapporten bereds inom Regeringskansliet, och innan regeringen har tagit ställning till hur den vill gå vidare med dessa frågor anser utskottet inte att det finns skäl för riksdagen att uttala sig i linje med vad som begärs i flera motioner. Det är således utskottets uppfattning att samtliga motionsyrkanden som gäller förbud mot prospektering eller utvinning av olja eller naturgas i Sverige bör avslås av riksdagen.

När det gäller ett förbud mot utvinning av gas och olja till havs framhöll utskottet följande:

Ett förbud mot utvinning av gas och olja till havs på svenskt vatten infördes i den svenska lagstiftningen i samband med att Sverige genomförde bestämmelserna i det s.k. offshoredirektivet. Utskottet förutsätter också att regeringen på olika sätt och genom relevanta kanaler verkar för att sådan utvinning även ska begränsas i andra länders delar av ett så pass unikt och känsligt innanhav som Östersjön. Något uttalande från riksdagen med den innebörden i linje med vad som föreslås i motion 2017/18:2607 (KD) anser utskottet dock inte vara nödvändigt. Motionen avstyrks därför i den aktuella delen.

Företrädare i utskottet för Vänsterpartiet och Kristdemokraterna framhöll avvikande uppfattningar i två reservationer.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande när det gäller frågor om utvinning av fossila energitillgångar redovisas under följande rubriker:

- Vissa frågor om utvinning av olja och gas
- Nationellt förbud mot frackning.

Vissa frågor om utvinning av olja och gas

Utskottet konstaterar inledningsvis att det råder en bred politisk enighet om att användningen av fossila energikällor som olja och gas på sikt bör fasas ut till förmån för alternativ som inte har negativ påverkan på klimatet. Detta i kombination med det faktum att förutsättningarna för att utvinna gas och olja i Sverige är begränsade gör att utskottet inte ser sådan utvinning som realistisk annat än i mycket begränsad och då företrädesvis lokal skala.

Utskottet noterar i sammanhanget att regeringspartierna, tillsammans med andra riksdagspartier som utgör regeringsunderlag i vissa frågor, har uppgett att prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas ska förbjudas på motsvarande sätt som gjorts med uran, och att regelverket för när mineraler från alunskiffer får utvinnas ska skärpas. Frågorna ska utredas, och ny lagstiftning uppges vara på plats 2022. Innan regeringen har tagit ställning till hur den vill gå vidare med dessa frågor anser utskottet att det inte finns skäl för riksdagen att uttala sig i linje med vad som begärs i flera motioner. Det är

således utskottets uppfattning att samtliga motionsyrkanden som gäller förbud mot prospektering eller utvinning av olja eller naturgas i Sverige bör avslås av riksdagen. De motioner som berörs är 2018/19:128 (V), 2018/19:172 (KD), 2018/19:392 (V) och 2018/19:2778 (MP).

I sammanhanget bör det för övrigt även betonas att ett förbud mot utvinning av gas och olja till havs på svenskt vatten infördes i den svenska lagstiftningen i samband med att Sverige genomförde bestämmelserna i det s.k. offshore-direktivet. Utskottet förutsätter också att regeringen på olika sätt och genom relevanta kanaler verkar för att sådan utvinning även ska begränsas i andra länders delar av ett så pass unikt och känsligt innanhav som Östersjön. Något uttalande från riksdagen med den innebörden, i linje med vad som föreslås i motion 2018/19:2726 (KD), anser utskottet dock inte är nödvändigt. Motionen avstyrks därför i den aktuella delen.

Nationellt förbud mot frackning

När det gäller motionsyrkanden där tillkännagivanden om förbud mot frackning förordas har utskottet i det föregående konstaterat att det pågår arbete med att införa ett förbud mot prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas. Det är utskottets uppfattning att riksdagen inte bör föregripa detta arbete med några tillkännagivanden, och utskottet avstyrker därmed motionerna 2018/19:128 (V), 2018/19:2408 (C), 2018/19:2726 (KD) och 2018/19:2778 (MP) i berörda delar.

Utvinning av uran

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som bl.a. handlar om att förbudet mot utvinning av uran bör hävas. Utskottet hänvisar bl.a. till gällande bestämmelser.

Jämför reservation 10 (SD).

Motionerna

I motion 2018/19:1340 av Jan R Andersson (M) konstateras det inledningsvis att det för närvarande pågår prospektering efter uran på flera håll runt om i landet. Motionären slår även fast att liksom all gruvbrytning innebär uranbrytning omfattande miljöpåverkan. Vad som dessutom kan vara problematiskt vid uranbrytning är den urlakningsprocess som innebär att radioaktiva ämnen kan spridas och gruvrester kan ge ifrån sig radioaktiv strålning. Motionären efterfrågar ett tillkännagivande om att eventuella miljökonsekvenser av uranbrytning i Sverige ska ses över.

Riksdagen röstade i slutet av föregående mandatperiod igenom regeringens proposition om ett förbud mot utvinning av uran. Edward Riedl (M) skriver i

motion 2018/19:1738 att detta var mycket olyckligt och att förbudet snarast borde hävas. Motionären menar att förbudet medför att Sveriges internationella rykte som gruvnation riskerar att skadas och att svensk gruvindustris konkurrenskraft riskerar att försvagas.

I kommittémotion 2018/19:157 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) framförs att det nyligen fattade beslutet om att förbjuda utvinning av uran även försvårar möjligheterna att prospektera och utvinna innovationskritiska jordartsmetaller. Motionärerna menar att riksdagen därför bör ge regeringen i uppdrag att återkomma med förslag där det återigen ska vara möjligt att ge tillstånd enligt miljöbalken till gruvdrift för att utvinna uran. Motionärerna anser vidare att det ska vara möjligt att ge tillstånd till brytning, provbrytning, bearbetning och fysikalisk eller kemisk anrikning av uran för att använda uranets fissila egenskaper (yrkande 8).

Vissa kompletterande uppgifter

Förbud mot utvinning av uran

Våren 2018 biföll riksdagen förslagen i regeringens propositionen Förbud mot utvinning av uran (prop. 2017/18:212, bet. 2017/18:NU13). Riksdagens beslut innebär att ett förbud mot utvinning av uran började gälla den 1 augusti 2018. Genom de lagändringar som genomfördes är det inte längre möjligt att ge tillstånd till gruvdrift för att utvinna uran, dvs. en urangruva. Det är inte heller möjligt att ge tillstånd till brytning, provbrytning, bearbetning eller fysikalisk eller kemisk anrikning av uran för att använda uranets fissila egenskaper. Förbudet gäller för gruvverksamhet med utvinning av uran både som biprodukt och som återvinning av utvinningsavfall. En följdändring i miljöbalkens bestämmelse om obligatorisk tillåtlighetsprövning innebär att uranutvinning som omfattas av förbudet inte längre ska tillåtlighetsprövas av regeringen.

I och med riksdagens beslut gjordes också en ändring i minerallagen som innebär att uran inte längre klassas som ett koncessionsmineral. Följden av detta är att det inte längre är möjligt att bevilja undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession för uran. Undersökningsmetoder som använder uranets egenskaper för att hitta koncessionsmineraler för vilka undersöknings-tillstånd har meddelats påverkas dock inte av lagändringen.

Företrädare i utskottet för Moderaterna, Sverigedemokraterna och Liberalerna framhöll i en reservation att riksdagen borde avslå regeringens proposition.

Utskottets ställningstagande

I motionerna 2018/19:157 (SD) och 2018/19:1738 (M) förordas tillkännagivanden om att det nuvarande förbudet mot utvinning av uran hävs, och i motion 2018/19:1340 (M) framhålls att eventuella miljökonsekvenser av uranbrytning i Sverige bör ses över.

Som redovisats biföll riksdagen våren 2018 regeringens proposition om ett förbud mot uranutvinning. Vid detta tillfälle fanns olika uppfattningar i utskottet om huruvida ett sådant förbud borde införas. Utskottet kan konstatera att förslagen i propositionen nu är genomförda, och utskottet avser inte att i detta sammanhang ta några initiativ i linje med vad som framförs i de nämnda motionerna. Dessa motioner avstyrks därmed i berörda delar.

Reservationer

1. Tillståndsprocesser, punkt 1 (S, V, L, MP)

av Helene Hellmark Knutsson (S), Mattias Jonsson (S), Monica Haider (S), Birger Lahti (V), Mathias Tegnér (S), Åsa Eriksson (S), Arman Teimouri (L) och Lorentz Tovatt (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:157 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 4,

2018/19:1987 av Per-Arne Håkansson m.fl. (S) och

2018/19:2783 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 33.

Ställningstagande

De tillståndsprocesser och därtill knutna ofta utdragna handläggningstider som förknippas med en gruvetablering har varit föremål för olika motionsförslag under de senaste åren. Utskottet har då bl.a. hänvisat till att dessa frågor har lyfts fram som viktiga i den tidigare mineralstrategin. Inom ramen för det arbetet har det också vidtagits åtgärder för att komma till rätta med det som många aktörer anser vara alltför utdragna processer som bl.a. kan medföra att investeringar uteblir eller hamnar i länder med svagare miljölagstiftning i väntan på nödvändiga tillståndsbeslut. Bland annat har det tagits fram rapporter om en effektivare miljö tillståndsprövning av gruvor och täkter med kortare handläggningstider. Dessa rapporter har därefter förts in som underlag i utredningen Anpassad miljöprövning för en grön omställning (Ds 2018:38) som redovisades för regeringen hösten 2018. Som framgår av det föregående bereds utredningens förslag för närvarande inom Regeringskansliet. Att riksdagen i detta läge skulle rikta några tillkännagivanden till regeringen som på något sätt rör kortare, förenklade eller mer förutsebara tillståndsprocesser ser vi därför inte som meningsfullt. Riksdagen bör därför avslå förslagen med den inriktningen i motionerna 2018/19:157 (SD), 2018/19:1987 (S) och 2018/19:2783 (M).

2. Vissa miljö- och ersättningsfrågor m.m., punkt 2 (M)

av Carl-Oskar Bohlin (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) och Åsa Hartzell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2891 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 16,
bifaller delvis motion

2018/19:2332 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 8 och
avslår motionerna

2018/19:157 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkandena 5–7,

2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkande 21,

2018/19:1732 av Mats Green (M),

2018/19:2310 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 3,

2018/19:2332 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 5 och 11,

2018/19:2559 av Ulrika Heie (C) och

2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkandena 46 och 47.

Ställningstagande

Vi vill inledningsvis framhålla att gruvnäringen är en viktig industri i Sverige, vars konkurrenskraft måste stärkas så att Sverige kan behålla och förstärka sin position som EU:s ledande gruvland. Gruv- och mineralnäringen bidrar med tiotusentals svenska arbetstillfällen, och det är värt att påpeka att Sverige har en god geologisk grund och att prospekteringar visar att den svenska gruvproduktionen 2025 skulle kunna vara tre gånger så stor som i dag. Vi vill samtidigt påpeka att Sveriges mineraltillgångar ska nyttjas på ett långsiktigt hållbart sätt, där ekologiska, sociala och kulturella dimensioner beaktas så att natur- och kulturmiljöer bevaras och utvecklas.

Brytning av mineraler påverkar tveklöst miljön, och under de senaste åren har Sverige kommit långt i arbetet med att minska denna miljöpåverkan. Vi vill framhålla att den svenska gruvnäringen – även med fler aktiva gruvor – ska vara miljömässigt hållbar. För att öppna en gruva krävs först en rad olika kontroller och utredningar för att se över hur miljön påverkas. Gruvavfallet är t.ex. den största avfallstypen i Sverige. Det är därför bra att dessa kontroller görs för att man ska kunna vara trygg med att miljön inte tar skada. Samtidigt får dessa kontroller inte hämma gruv- och mineralnäringens konkurrenskraft. Vi har i det föregående t.ex. framhållit vikten av att dessa tillståndsprocesser är enkla, korta och förutsebara.

Vid en ansökan om bearbetning görs en lönsamhetsbedömning av om en fyndighet har ekonomisk bärkraft. Utformningen av dagens regelsystem leder dock till att det finns en risk att tillstånd ges till en verksamhet som inte blir ekonomiskt bärkraftig eftersom avfallshanteringskostnaderna inte inkluderas i lönsamhetsbedömningen. Det riskerar att leda till att gruvverksamheten inte har tillräckliga resurser att hantera sitt avfall. SGU har på grund av detta fått i uppdrag att utreda möjligheterna att inkludera avfallskostnader vid provningar, och vi menar att resultaten av denna undersökning bör följas upp noggrant.

Mot bakgrund av det anförda menar vi att riksdagen genom ett tillkännagivande bör uppmana regeringen att se över möjligheterna att inkludera avfallskostnader vid provning av en fyndighets brytvärdighet. Motion 2018/19:2891 (M) tillstyrks därmed i berörd del. Det ovan anförda överensstämmer till viss del med vad som anføres i motion 2018/19:2332 (MP) om kostnader för efterbehandling varför motionen delvis tillstyrks. Övriga motioner avstyrks i berörda delar.

3. Vissa miljö- och ersättningsfrågor m.m., punkt 2 (SD)

av Mattias Bäckström Johansson (SD), Eric Palmqvist (SD) och Charlotte Quensel (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:157 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkandena 5–7 och
avslår motionerna
2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkande 21,
2018/19:1732 av Mats Green (M),
2018/19:2310 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 3,
2018/19:2332 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 5, 8 och 11,
2018/19:2559 av Ulrika Heie (C),
2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkandena 46 och 47 samt
2018/19:2891 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 16.

Ställningstagande

Den svenska gruvnäringen har långa anor. I dag innebär högre efterfrågan från tillväxtländer tillsammans med en strävan inom EU att bli mer självförsörjande när det gäller malmer och mineraler en långsiktig trend mot högre priser. Sverigedemokraterna vill stimulera den svenska gruvnäringens tillväxt på flera sätt och presenterar i motion 2018/19:157 (SD) flera olika förslag med

denna inriktning. Ett av dessa förslag, som vi anser vara särskilt viktigt för att lägga grunden för en stark svensk mineral- och gruvnäring på sikt, är att staten över tid bör avsätta mer resurser för riktad geovetenskaplig grundforskning och tillämpad forskning.

Vi vill vidare framhålla att Sverige har rikliga förekomster av mineraler och att gruvnäringen är mycket betydelsefull såväl för vissa regioner som för nationen som helhet. Landets mineralresurser är det svenska folkets tillgångar, och vi anser därför att det är rimligt att det värde som dessa tillgångar genererar ska komma medborgarna till del. Mot den bakgrunden står vi bakom förslaget i den nämnda motionen om att reformera mineralersättningen. Genom mineralersättningens nuvarande konstruktion får staten en alldeles för liten del av det värde som gruvnäringen genererar, samtidigt som staten tvingas stå för tunga investeringar i bl.a. infrastruktur. Vi anser att det finns ett ömsesidigt intresse mellan staten och gruvnäringen i dessa frågor och att en reformerad mineralersättning skulle kunna göra det enklare för staten att bedriva en aktiv gruv- och mineralpolitik. Vi föreslår därför att mineralersättningen höjs från nuvarande 2 promille till totalt 5 procent. Markägarens andel bör kvarstå på den nuvarande nivån, medan resterande del ska tillfalla staten.

I detta sammanhang vill vi samtidigt klargöra att vi är angelägna om att ett offensivt förhållningssätt till gruvindustrins utveckling inte äventyrar den storslagna svenska naturen eller hotar levnadsförutsättningarna för dem som verkar i eller bor i närheten av en gruva. Vi instämmer därför i det som sägs i den ovannämnda motionen om att platser där det har förekommit mineralutvinning ska efterbehandlas till en god miljöstandard när gruvbrytningen har upphört. Sådan efterbehandling är emellertid ofta mycket kostsam, och det händer att det blir skattebetalarna som får stå för notan i de fall verksamhetsutövaren av olika skäl inte kan bära dessa kostnader. Detta anser vi vara olyckligt, och vi förordar därför en lagändring som säkerställer att verksamhetsutövarna kan finansiera återställningen av ett gruvområde. En variant som vi tror kan vara lämplig är att villkora bearbetningskoncessionen med att koncessionshavaren löpande avsätter medel som ska kunna täcka de sanerings- och återställningskostnader som bedöms återstå när verksamheten är avslutad.

Det anförda är något som riksdagen bör ställa sig bakom och tillkänna för regeringen. Därmed tillstyrker vi motion 2018/19:157 (SD) i de aktuella delarna. Övriga motioner i avsnittet avstyrks i berörda delar.

4. Vissa miljö- och ersättningsfrågor m.m., punkt 2 (V)

av Birger Lahti (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkande 21,
bifaller delvis motion
2018/19:2332 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 5 och
avslår motionerna
2018/19:157 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkandena 5–7,
2018/19:1732 av Mats Green (M),
2018/19:2310 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 3,
2018/19:2332 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 8 och 11,
2018/19:2559 av Ulrika Heie (C),
2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkandena 46 och 47 samt
2018/19:2891 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 16.

Ställningstagande

De regionala skillnaderna i Sverige ökar på ett alarmerande sätt. Livsvillkoren försämras, och det blir allt svårare att bo och verka på landsbygden. Nya gruv-etableringar kan skapa framtidstro i regioner som tidigare har drabbats av hög arbetslöshet och utflyttning. Samtidigt har gruvbrytning en stor påverkan på omgivningen, vilket kan förvärras av att minerallagen är exceptionellt förmånlig för gruv- och prospekteringsbolagen utan att på ett godtagbart sätt värna den natur och de människor som påverkas negativt av verksamheten. En gruva eller ett kalkbrott medför ofta en stor negativ påverkan på naturvärdena i ett område som exploateras. Därför behöver berörda parter möjligheter till påverkan stärkas och skyddet av unika natur-, turist- eller renbetesområden tidigt värnas i en exploateringsprocess – från undersökningstillstånd till brytning. Jag menar att sådana hänsynstaganden även skulle innebära ekonomiska fördelar för gruv- och prospekteringsbolagen eftersom de tidigt i processen kan få besked om huruvida brytning kommer att godkännas.

För min del är det en självklarhet att gruv- eller prospekteringsverksamhet inte ska få bedrivas i vissa områden, och ett förbud mot sådan verksamhet i naturreservat, Natura 2000-områden och världsarvsområden skulle inte bara rädda känsliga natur- och kulturmiljöer utan även underlätta handläggningen av ärenden som berör sådana områden.

Mot denna bakgrund anser jag att regeringen bör vidta nödvändiga åtgärder för att Bergsstaten inte ska kunna bevilja undersökningstillstånd i områden som är klassade som naturreservat, Natura 2000-områden eller världsarvsområden.

Det som jag här har anfört är något som jag anser att riksdagen bör ställa sig bakom och tillkännage för regeringen. Därmed tillstyrks motion 2018/19:669 (V) i den aktuella delen. Även det som framförs i motion 2018/19:2332 (MP) ligger till viss del i linje med vad jag här anfört. Den motionen tillstyrks därmed i dessa delar. Övriga motioner som är aktuella i detta avsnitt avstyrks i berörda delar.

5. Vissa miljö- och ersättningsfrågor m.m., punkt 2 (KD)

av Camilla Brodin (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkandena 46 och 47 samt avslår motionerna

2018/19:157 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkandena 5–7,

2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkande 21,

2018/19:1732 av Mats Green (M),

2018/19:2310 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 3,

2018/19:2332 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 5, 8 och 11,

2018/19:2559 av Ulrika Heie (C) och

2018/19:2891 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 16.

Ställningstagande

Gruvnäringsen är onekligen en mycket viktig industri för Sverige, som skapar arbetstillfällen och intäkter till statskassan. Gruvdriften påverkar dock mark och vatten, och det behövs i allmänhet saneringsåtgärder efter att gruvverksamheten har avslutats. Saneringen är emellertid ofta dyr och kan inte alltid finansieras av den ansvariga verksamhetsutövaren. De krav på ekonomiska säkerheter som har ställts som villkor för att få bearbetnings-tillstånd är ofta otillräckliga, och i slutändan är det skattebetalarna som kan tvingas stå för kostnaden. Jag kan konstatera att regeringen har utrett om det finns insatser eller åtgärder som på ett mer ändamålsenligt sätt än i dag kan säkerställa att det finns tillräckliga säkerheter för efterbehandling och återställning vid gruvverksamhet. Några konkreta förslag för att komma till rätta med problemen har dessvärre ännu inte presenterats av regeringen. Jag noterar även att regeringen överväger frågor kopplade till mineralersättningens utformning, men inte heller här finns några konkreta förslag.

Jag ser det därför som angeläget att riksdagen tydliggör följande genom ett tillkännagivande till regeringen: För det första finns det brister exempelvis i hanteringen av borrhål efter prospektering som måste få en lösning. Det förekommer att sådana hål överges utan tillfredsställande efterbehandling, och risken att det kommer att läcka ut olika slags gifter i naturen ökar därmed. Kraven på och uppföljningen av återställning efter prospektering bör därför skärpas.

För det andra bör mineralersättningen ses över så att den också tar hänsyn till behovet av finansiering av mark- och vattensaneringsåtgärder efter gruvbrytning.

Jag anser således att riksdagen bör ställa sig bakom det anförda och bifalla motion 2018/19:2726 (KD) i aktuella delar. De övriga motionerna i avsnittet avstyrks i berörda delar.

6. Markägares rättigheter, punkt 3 (M, C, KD)

av Carl-Oskar Bohlin (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Camilla Brodin (KD), Peter Helander (C), Per Schöldberg (C) och Åsa Hartzell (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:2783 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkandena 31 och 32 samt
avslår motionerna
2018/19:1262 av Margareta Cederfelt (M) och
2018/19:2219 av Linda Ylivainio (C).

Ställningstagande

Vi står för en politik som ger ägande och ägare goda villkor. För oss är äganderätten en grundläggande byggsten i ett demokratiskt samhälle. Den är också en nödvändig förutsättning för ekonomisk tillväxt och för att det ska skapas resurser till gemensamma angelägenheter. Äganderätten är dock mer än bara det materiella. Det kan handla om generationer som knyts samman på en gemensam plats eller en känsla av att skapa något för kommande generationer. I längden är en sådan inriktning avgörande för stark tillväxt och hållbart hög sysselsättning.

Äganderätten är stark i Sverige men kan förstärkas inom vissa sektorer, däribland på mineralpolitikens område. Vi instämmer därför i det som sägs i motion 2018/19:2783 (M) om att riksdagen genom ett tillkännagivande bör uppmana regeringen att tillsätta en utredning som syftar till att dels förstärka äganderätten i gruvnäringen och ge markägarna en rimlig avkastning, dels förstärka markägarens rättigheter som fordringsägare när det gäller markägarens del av mineralersättningen vid en konkurs. Motionen tillstyrks därmed i berörda delar. De övriga motionsyrkandena avstyrks.

7. Vissa frågor om utvinning av olja och gas, punkt 4 (V)

av Birger Lahti (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2018/19:128 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 2,

2018/19:392 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 14 och 15 samt

2018/19:2778 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna

2018/19:172 av Tuve Skånberg (KD),

2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 20 och

2018/19:2778 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 3.

Ställningstagande

Hotet mot klimatet måste tas på allra största allvar. Om Sverige ska kunna vara ett föregångsland i klimatomställningen krävs det enligt min uppfattning en politisk handlingskraft som baseras på en tydlig målsättning att ställa om energisystemet till att helt baseras på förnybara energikällor. Denna grundläggande hållning är oförenlig med prospektering efter eller utvinning av fossila bränslen i Sverige. Jag noterar att regeringspartierna tillsammans med vissa andra riksdagspartier uttalat att ett förbud mot prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas ska införas. Jag ser positivt på ett sådant förbud och är angelägen om att det kommer på plats så snart som möjligt. Jag noterar även att regeringen avser att skärpa regelverket för när mineraler från alunskiffer får utvinnas. Jag menar att brytning av alunskiffer medför så pass allvarliga konsekvenser för miljön att ett nationellt förbud mot sådan brytning bör införas. För att Sverige ska upprätthålla en konsekvent och aktiv linje i klimat- och miljöfrågorna bör riksdagen enligt min uppfattning därför i ett tillkännagivande uppmana regeringen att införa ett nationellt förbud dels mot utvinning av fossil energi, dels mot brytning av alunskiffer. Därmed tillstyrks motionerna 2018/19:128 (V) och 2018/19:392 (V) i berörda delar. Det som jag här anfört om ett förbud mot utvinning av fossil energi överensstämmer även med vad som anförs i motion 2018/19:2778 (MP). Därför tillstyrks även denna motion i berörda delar.

Med det föreslagna förbudet sätter Sverige kampen mot klimatförändringarna före kortsiktiga ekonomiska nationella intressen. Därutöver motiveras ett förbud av att själva utvinningen av fossila bränslen har stora negativa miljöeffekter. I avvaktan på att ett nationellt utvinningsförbud av fossila bränslen kan

komma på plats kan en kommunal vetorätt mot sådan utvinning vara ett alternativ. Motion 2018/19:392 (V) tillstyrks därmed även i denna del.

Övriga motioner i avsnittet avstyrks i berörda delar.

8. Vissa frågor om utvinning av olja och gas, punkt 4 (KD)

av Camilla Brodin (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 20 och
2018/19:2778 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 1,
bifaller delvis motion
2018/19:2778 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 2 och
avslår motionerna
2018/19:128 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 2,
2018/19:172 av Tuve Skånberg (KD),
2018/19:392 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 14 och 15 samt
2018/19:2778 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 3.

Ställningstagande

Klimatutmaningen är i högsta grad global, och utöver ansvarsfulla nationella åtaganden för minskade utsläpp krävs gemensamma kraftanstängningar internationellt. Genom att visa att det går att kombinera låga utsläpp med god ekonomisk utveckling kan Sverige bidra till att slå hål på den internationellt sett förhärskande myten om motsatsen.

Beroendet av fossila bränslen belastar miljön på många olika sätt, och det är bekymmersamt att flera EU-länder inte har lyckats ställa om från kolberoende utan i stället har ökat sitt beroende av fossila energikällor genom att stänga ned kärnkraft eller investera för lite i förnybara energikällor. Sverige har en viktig roll att spela när det gäller att driva på för att EU och dess medlemsstater ska vara ett klimat- och miljöpolitiskt föredöme globalt.

Med detta grundläggande synsätt vill jag understryka värdet av att riksdagen genom ett lagstadgat förbud redan har tagit tydlig ställning mot möjligheterna att utvinna olja och gas till havs på svenskt vatten. Detta är särskilt välkommet när det gäller ett så pass unikt och känsligt bräckvattenhav som Östersjön. Det är samtidigt angeläget att liknande förbud även införs i andra Östersjöstater, och jag står därför bakom det som sägs i motion 2018/19:2726 (KD) om att regeringen bör verka inom EU och Östersjöorganisationen Helcom för att uppnå ett förbud mot oljeutvinning i Östersjön.

Denna motion tillstyrks därmed i den aktuella delen. Det som framförs i den nyss nämnda motionen ligger i linje med vad som anförs i motion 2018/19:2778 (MP). Därför tillstyrks även delar av denna motion. De övriga motionerna i avsnittet avstyrks i de aktuella delarna.

9. Nationellt förbud mot frackning, punkt 5 (V, KD)

av Birger Lahti (V) och Camilla Brodin (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2018/19:128 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 1,

2018/19:2408 av Anders Åkesson och Sofia Nilsson (båda C),

2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 7 och

2018/19:2778 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

Skiffergas består av metan och är en typ av naturgas som återfinns i berggrund som består av skiffer. I många länder utvinns skiffergas ur alunskiffer med hjälp av hydraulisk spräckning, s.k. frackning. Det är en mycket miljöskadlig metod där man med hjälp av kemikalier skapar sprickor i marken och delar av berggrunden sprängs sönder med riskabla utsläpp som följd. Utvinningen kräver också stora mängder vatten. Skiffergas är dessutom ett fossilt energislag som i sig medför påfrestande växthusgasutsläpp och är ett farligt stickspår som låser fast världen i ett förödande fossilbränsleberoende. Vi kan dock konstatera att förutsättningarna för att utvinna skiffergas i Sverige är begränsade eftersom den alunskiffer som förekommer i olika delar av landet inte uppnår den kvalitet som krävs för att det ska vara möjligt att utvinna vare sig termiskt bildad skiffergas eller biogen gas i någon högre utsträckning. Vi menar trots detta att de skadliga effekter som utvinning av skiffergas med hjälp av frackning medför påkallar att ett förbud mot sådan utvinning införs. Detta menar vi att riksdagen bör tillkännage för regeringen.

Därmed tillstyrks motionerna 2018/19:128 (V) och 2018/19:2726 (KD) i berörda delar. Även det som anförs i motionerna 2018/19:2408 (C) och 2018/19:2778 (MP) ligger i linje med vad vi här anfört och tillstyrks därmed i berörda delar.

10. Utvinning av uran, punkt 6 (SD)

av Mattias Bäckström Johansson (SD), Eric Palmqvist (SD) och Charlotte Quensel (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2018/19:157 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 8 och
2018/19:1738 av Edward Riedl (M) samt
avslår motion
2018/19:1340 av Jan R Andersson (M).

Ställningstagande

Det nyligen införda förbudet mot utvinning av uran i Sverige bör hävas. Det är vår bestämda uppfattning. Förbudet skapar osäkerhet för de företag som är etablerade här och äventyrar potentiella nyetableringar. Förbudet riskerar att ge en negativ bild av Sverige som gruvnation, vilket inte är bra för vårt land.

Uran är mycket vanligt förekommande tillsammans med sällsynta och innovationskritiska jordartsmetaller. Uran är så pass vanligt att det ofta används som ledmetall för att hitta sådana innovationskritiska metaller som används bl.a. vid batteritillverkning, s.k. batterimetaller. Förbudet mot utvinning av uran försämrar därmed allvarligt möjligheterna att prospektera och utvinna sådana metaller.

Då den föregående riksdagsmajoriteten inte närmare motiverade sitt beslut att förbjuda uranbrytning menar vi att det är uppenbart att starka ideologiska motiv låg till grund för beslutet. Den rimliga positionen för ett kärnkraftsland som Sverige är den som lagstiftningen tidigare byggde på, dvs. att under kontrollerade former tillåta prospektering och brytning av uran. Vi menar därför att riksdagen ska ge regeringen i uppdrag att återkomma med förslag för att åter göra det möjligt att ge tillstånd enligt miljöbalken till gruvdrift för att utvinna uran. Vidare ska det vara möjligt att ge tillstånd till brytning, provbrytning, bearbetning och fysikalisk eller kemisk anrikning av uran för att använda uranets fissila egenskaper.

Därmed tillstyrks motion 2018/19:157 (SD) i berörd del. Om riksdagen beslutar i enlighet med vad vi här har anfört får även motion 2018/19:1738 (M) anses vara tillgodosedd och tillstyrks därmed. Motion 2018/19:1340 (M) avstyrks.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2018/19

2018/19:128 av Birger Lahti m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minerallagen bör ändras så att ett nationellt förbud mot brytning av alunskiffer införs och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud mot frackning i syfte att bryta fossila bränslen snarast bör inrättas och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:157 av Eric Palmqvist m.fl. (SD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en översyn av tillståndprocessen och införandet av en one stop shop för densamma och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka resurserna till geovetenskaplig grundforskning och tillämpad forskning och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera mineralersättningen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera lagstiftningen över bolagens ansvar för sanering och efterbehandling av mark i samband med avslutad gruvverksamhet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det återigen ska vara möjligt att ge tillstånd enligt miljöbalken till gruvdrift för att utvinna uran, vidare att det ska vara möjligt att ge tillstånd till brytning, provbrytning, bearbetning och fysikalisk eller kemisk anrikning av uran för att använda uranets fissila egenskaper och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:172 av Tuve Skånberg (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa ett kommunalt veto mot prospektering av alunskiffer och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:392 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt förbud mot utvinning av fossil energi bör införas och tillkännager detta för regeringen.

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommunal vetorätt mot utvinning av fossil energi bör införas och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V):

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Bergsstaten inom Sveriges geologiska undersökning (SGU) inte ska kunna bevilja undersökningstillstånd i områden som är klassade som naturreservat, Natura 2000-områden eller världsarvsområden och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1262 av Margareta Cederfelt (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt äganderätt i minerallagen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1340 av Jan R Andersson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över eventuella miljökonsekvenser av uranbrytning i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1732 av Mats Green (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om införande av Royalties for Regions vid gruvverksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1738 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att upphäva förbudet mot uranutvinning i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1987 av Per-Arne Håkansson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett mer förutsägbart och rättssäkert provningssystem och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2219 av Linda Ylivainio (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör tillkalla en särskild utredare för samhällsomvandlingarna i Malmfälten och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2310 av Emma Hult m.fl. (MP):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gruvindustrin ska leva upp till högre miljökrav, en moderniserad

minerallagstiftning och att säkra miljöskyddade områden från prospektering samt provborrning och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2332 av Jonas Eriksson m.fl. (MP):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att peka ut och skydda fler områden från prospektering och gruvverksamhet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ställa högre krav på lönsamhetsbedömningar enligt minerallagen så att även beräknade kostnader för efterbehandling omfattas och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja nivån på mineralersättningen och se över hur intäkterna från denna fördelas mellan stat och markägare och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2408 av Anders Åkesson och Sofia Nilsson (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige med hänvisning till försiktighetsprincipen bör införa ett förbud mot gas- och oljeutvinning ur skiffer och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2559 av Ulrika Heie (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Sveriges geologiska undersökning (SGU) i uppdrag att ansvara för miljökontrollen vid Ranstad och att säkerställa att inga oönskade miljöeffekter uppstår i framtiden från den nedlagda uranutvinningsanläggningen samt att man bör förvärva den mark som behöver skyddas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud ska införas mot utvinning av skiffergas i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud mot oljeborrning ska införas i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mineralersättningens koppling till frågor om finansiering av mark- och vattensaneringsåtgärder efter gruvbrytning och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta krav på återställning efter prospektering och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2778 av Jonas Eriksson m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ändring i minerallagen (1991:45) som tydligt förbjuder utvinning av fossila bränslen i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ändring i minerallagen (1991:45) som tydligt förbjuder prospektering efter fossila bränslen i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Sveriges hållning i EU och andra relevanta internationella sammanhang kring skiffergasbrytning och hydraulisk spräckning, s.k. frackning, och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbud mot ”frackning” som utvinningsmetod i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2783 av Lars Hjulmered m.fl. (M):

31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över markägarens rättigheter som fordringsägare när det gäller dennes del av mineralersätningen vid en konkurs och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som förstärker äganderätten i gruvnäringen och ger en rimlig avkastning till markägaren och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur handläggningstider kan kortas och tillståndprocesserna kan förenklas i gruv- och mineralnäringen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2891 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att inkludera avfallskostnader vid prövning av en fyndighets brytvärdighet och tillkännager detta för regeringen.